

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.3

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-10>

Андрухович Д.Р.

здобувачка PhD

Державного податкового університету

Andukhovych Dana

PhD Student

State Tax University

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА БАЗІ ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ «ДІЯ» В УМОВАХ ВІЙНИ

PECULIARITIES OF PROVIDING STATE AID TO BUSINESS ENTITIES ON THE BASIS OF DIGITAL DIGITAL PLATFORM "DIIA" IN WAR CONDITIONS

У статті висвітлено особливості надання державної допомоги суб'єктам господарювання в умовах війни на основі цифрової платформи «Дія». Адже від переходу суб'єктів малого та середнього підприємництва до цифровізації бізнес-процесів залежить економічна стійкість держави, особливо в період кризи. Також показано, що в умовах дії воєнного стану держава намагається створити можливості для комфортного ведення бізнесу. Це стосується як уже діючих підприємців, так і тих, хто тільки планує розпочати свою власну справу. Нові умови передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати.

Ключові слова: бізнес-процеси, державна допомога, суб'єкти підприємницької діяльності, цифровізація, цифрова платформа.

The article highlights the peculiarities of providing state aid to businesses in wartime on the basis of the digital platform «DiiA». The importance of establishing digital relations between business entities and the state, which are important for improving the national economic development of Ukraine during the war, is substantiated. After all, the economic stability of the state depends on the transition of small and medium enterprises to the digitalization of business processes, especially in times of crisis. The need to introduce digital technologies should be presented in government programs, especially those related to small and medium enterprises. Digitalization in practical form allows the state to provide business services. To digitize the relocation process, «Prozorro. Sales» State Enterprise has launched a free digital interaction platform to assist in the relocation, initiated by the Ministry of Economy of Ukraine and supported by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine and the national project «DiiA. Business». The process of relocation of enterprises is regulated by the following regulations: Government Resolution of 17.03.2022 № 305 "On the peculiarities of the work of the joint-stock company" Ukrposhta "in martial law"; Government Order of 25.03.2022 № 246-r "On approval of the plan of urgent measures to relocate if necessary the production capacity of economic entities from territories where hostilities are taking place and / or there is a threat of hostilities to a safe territory". The changes in the legislation in the current period are also considered, namely the Law of Ukraine "On Amendments to Paragraph 5–2 of Section 9" Final and Transitional Provisions "of the Law of Ukraine" On State Aid to Business Entities "on the application of its provisions during martial law "from April 1, 2022 № 2175-IX. According to this law: state aid provided during martial law is permissible; state aid providers are exempted from the obligation to notify new state aid and proposals to amend the terms of existing state aid, if such state aid is provided during martial law and within one year after its termination or cancellation and submission of information on existing state aid. assistance provided during martial law and for one year after its cessation or abolition. It is also shown that under martial law the state is trying to create opportunities for safe business. This applies to both existing entrepreneurs and those who are just planning to start their own business. The new conditions include lower business requirements, affordable lending, relocation capabilities from areas of active hostilities, and other improvements that will allow businesses to operate.

Keywords: business processes, state aid, business entities, digitalization, digital platform.

Постановка проблеми. Державна допомога суб'єктам господарювання є цілісним механізмом, що забезпечує ефективне спрямування бюджетних та інших ресурсів держави на проведення структурних перетворень в економіці та інструментом стимулювання суб'єктів господарської діяльності для досягнення економічних, соціальних та політичних цілей. Парламентом та урядом було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. У сучасній економічній літературі домінує скептичний погляд будь-які програми державної підтримки економічних агентів. Варто сказати, що розвиток інформаційних технологій повинен виступати однією з основоположних цілей, яка має бути зазначена в національних проектах підтримки підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики взаємовідносин влади, бізнесу та суспільства висвітлені у працях зарубіжних науковців, зокрема: А. Амсден, М. Олсона, Д. Родрика, Дж. Стіглера, М. Фаччо, Р. Фісмана, Р. Хаусманна та інших. Проблематику цифрової трансформації бізнес-процесів підприємств та їх бізнес-моделей розглядали у своїх працях українські науковці, зокрема: Б. Данилишин, Г. Калач, Л. Лазебник, О.І. Піжук, Л. Федулова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто сказати, що наразі фактично відсутні наукові дослідження українських економістів щодо відновлення роботи національного бізнесу в умовах війни.

Формулювання цілей статті. Є дослідження цифрових відносин між суб'єктами підприємницької діяльності та державою, спрямованих на підтримку національної економіки в період воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військова агресія (або війни), епідемії та стихійні лиха – це поширені приклади того, що економісти називають «зовнішнім шоком». Зовнішнім в тому сенсі, що причини економічної кризи не були пов'язані з тим, як економіка функціонувала до його появи. Основною метою суб'єктів економічної політики в таких ситуаціях має бути допомога економіці пережити шок і якнайкраще зберегти свій потенціал. Основне припущення полягає в тому, що економіка зможе швидко відновитися після усунення причин зовнішнього шоку, якщо життєздатні компанії переживуть кризу і збережуть робочі місця [1].

Для всіх країн з ринковою економікою характерною є циклічність у відносинах держави та бізнесу. У періоди високої кон'юнктури та економічного зростання основне побажання бізнесу зводиться до того, щоб держава не заважала суб'єктам підприємницької діяльності займатися своєю справою. І навпаки, під час криз з боку бізнесу традиційно виникає запит на державну підтримку.

Під час війни держава стає головною дійовою особою в економічній площині. Тимчасово потрібно перейти до практично ручного управління економікою, коли держава вирішує, що саме є пріоритетом і на що має йти держпідтримка. В цьому контексті особливо важливу роль має зайняти НБУ та державні банки, які мають стати основою для кредитування

переходу держави на воєнні рейки. Головне завдання України зараз – інтенсифікувати економічні процеси на територіях, де не ведуться бойові дії. Зокрема, зосередитись на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони. Водночас держава має максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони, відновлення і підтримання інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки [2].

Перед державою постає завдання пошуку адекватних механізмів реагування на нові виклики реальності, серед яких визначення особливостей надання державної допомоги малому і середньому підприємству в період війни.

У відповідності до статті 1 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» державна допомога суб'єктам господарювання – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності [3].

Отримати державну допомогу можуть суб'єкти середнього та малого підприємництва, що провадять діяльність у будь-якій галузі. Відповідно до практики, державна допомога підтримки середнього та малого підприємництва підпадає під категорію незначної державної допомоги [4].

Отже, незначна державна допомога – це державна допомога одному суб'єкту господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тисячам євро, визначену за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України, що діяв на останній день фінансового року [3].

Державна допомога для суб'єктів малого підприємства надається у формі: кредитів на пільгових умовах; гарантій; грантів, зниження сукупного розміру відсоткової ставки та плати за користування гарантією. Процедура отримання державної допомоги є такою, що суб'єкт середнього та малого підприємства має відповідати встановленим вимогам та критеріям надавача державної допомоги (держава, обласні ради, місцеві ради). Суб'єкт господарювання, який має намір отримати незначну державну допомогу, зобов'язаний подати її надавачеві відомості про господарську діяльність, а також про всю незначну державну допомогу, отриману ним протягом останніх трьох років, її форму та мету. Рішення про визнання відповідної державної допомоги незначною державною допомогою Антимонопольним комітетом України не передбачено законодавством. Надавач сам вирішує чи є така державна допомога незначною. Інформацію щодо незначної державної допомоги подає АМКУ шляхом щорічного подання інформації до 1 квітня наступного року [4].

Варто сказати, що відповідно до Бюджетного кодексу України [5], законів України «Про державний бюджет України» єдиний податок який сплачують суб'єкти підприємницької діяльності малого і середнього бізнесу (юридичні особи та фізичні особи)

стовідсотково зараховуються до доходів загального фонду місцевих бюджетів за місцем державної реєстрації таких суб'єктів підприємницької діяльності. Також певний відсоток (21–25%) від сплаченого до бюджету податку на доходи фізичних осіб (як у вигляді заробітної плати, виплат за цивільно-правовими договорами, податку з доходу СПД ФО, які перебувають на загальній системі оподаткування) також зараховуються до доходів місцевих громад.

1 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла за основу і в цілому законопроект № 7221 «Про внесення змін до пункту 5–2 розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (щодо застосування його положень в період дії правового режиму воєнного стану)». Закон отримав реєстраційний номер 2175-IX від 1.04.2022 після підписання Президентом [6].

Законом визначено, що для всіх надавачів державної допомоги, про які йдеться в пункті 6 частини першої статті 1 Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», в тому числі органам місцевого самоврядування, не потрібно враховувати норми статей 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 цього Закону та інші норми законодавства, що впливають із вказаних статей. Також органи місцевого самоврядування у період дії правового режиму воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування звільняються від необхідності: повідомлення про нову державну допомогу та про пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги; подання інформації про чинну державну допомогу. Уся державна допомога, що надається у період дії правового режиму воєнного стану автоматично вважається допустимою. Таким чином, органи місцевого самоврядування зможуть оперативно реагувати на виклики та надавати державну допомогу отримувачам – суб'єктам господарювання будь-якої форми власності. Схвалений Законом № 2175-IX зміни були підготовлені за зверненнями органів місцевого самоврядування і відповідають потребам територіальних громад у період воєнного стану [7].

Як свідчить досвід країн, що пережили військові конфлікти, найбільш успішною є робота за принципом державно-приватного партнерства, що дозволяє залучати бізнес до цільових проєктів стабілізації економіки та відновлення інфраструктури. Водночас потрібно уникати створення монополій приватних компаній на базі договорів державно-приватної співпраці, оскільки це лише посилить олігархів, або створить нових з числа бізнесменів, близьких до влади, як це частково сталося у Сирії [2].

За даними, наведеними у дослідженні Advanter Group, повністю припинили діяльність 54% підприємств в Україні, 25% – майже зупинили свою діяльність, 21% підприємств провели релокацію (2% – повністю, 12% – частково, 7% – в процесі), 31% підприємств не встигли її провести [8].

Згідно з результатами нещодавнього опитування понад 1000 українських підприємств з іноземним капіталом, 63% заявили, що вони продовжують виплачувати заробітну плату своїм працівникам у повному обсязі – хоча лише 17% всіх опитаних компа-

ній продовжують працювати на повну потужність. Це свідчить про те, наскільки важливим для компаній є збереження робочих місць і своїх працівників у важкі часи. Але, очевидно, більшість із них не зможе фінансувати зарплати з власних ресурсів протягом тривалого часу [7].

Дослідження Advanter Group за підтримки Мінцифри та Ліги ділових клубів показало, що представники малого та середнього бізнесу зазнали прямих втрат у 64–85 млрд доларів від початку введення воєнного стану в Україні. Загальні потреби МСБ у фінансуванні становлять 54 млрд доларів, при цьому 87% компаній мають таку потребу. Крім того, 32% підприємств вважають пошук фінансування пріоритетом [7].

Завдяки потужному розвитку цифрових технологій та їх активному використанні відбулися зміни в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові екосистеми є штучними на відміну природних систем, та інформаційні технології виступають своєрідним «прискорювачем» їх розвитку за умов невизначеності і мінливості довкілля. Можна прийти до висновку, що будь-яка організація незалежно від її розмірів функціонує в умовах зовнішніх чинників, що призводять, зокрема, до необхідності цифровізації діяльності. Реалізація даного процесу в умовах функціонування своєрідної системи компаній, що працюють над розробкою ІТ-технологій та надають інформацію про ці технології суб'єктам підприємництва, підвищить ефективність впровадження процедури цифровізації та забезпечить комплексний розвиток усієї екосистеми цифрового бізнесу [9].

Значна роль в цьому процесі належить державним органам. З їхньої ініціативи та під безпосереднім контролем має бути сформована така екосистема, що дозволяє найбільш швидко знайти підприємцю відповіді на питання, що виникають у процесі цифровізації діяльності [10].

Швидкість цифрового розвитку держави стає визначальним фактором лідерства на міжнародному ринку як в сфері інформаційних технологій, так і в різних галузях економіки, що в свою чергу забезпечує технологічну незалежність держави в майбутньому.

Розвиток інформаційних технологій і засобів комунікації, насамперед електронних мереж, створив потужний імпульс для формування нової тенденції функціонування сучасного бізнесу - діджиталізації економічних відносин. Більшість носіїв інформації стають цифровими, що визначає основний тренд розвитку як сучасної техніки, так і бізнес-процесів з переважною часткою електронної складової. Електронна форма комунікацій піднімає рівень і ефективність спілкування між покупцями та продавцями і створює нові ринки й можливості для реорганізації економічних процесів [11, с. 70].

Для розуміння рівня розвитку цифрової грамотності населення та його готовності бути учасниками цифрової економіки важливо систематично проводити моніторинг на державному рівні. Наразі використовуються ціла низка індексів та методологій для оцінки рівня цифровізації економіки, трансформації цифрової економіки та суспільства, які

в тій чи іншій мірі більше розкривають зазначене: індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index – IDI); індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index – DESI); індекс цифрової еволюції (Digital Evolution Index – DEI); індекс світової цифрової конкурентоспроможності (IMD World Digital Competitiveness Index – WDCI); індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI); індекс цифровізації економіки BCG (e-Intensity) [12, с. 40].

Діджитал-трансформація підприємств сьогодні неможлива без таких же трансформацій на рівні держави, які повинні відбуватися паралельно, що сприятиме спрощенню ведення бізнесу, економії витрат та стрімкому зростанню ефективності процесів [13, с. 120].

Державне підприємство «Прозорро.Продажі» за ініціатииви Мінекономіки, за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та національного проекту з розвитку підприємництва та експорту «Дія. Бізнес» запустили платформу цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу. Нормативно-правовою основою для реалізації програми релокейту бізнесу в Україні є Розпорядження КМУ від 25.03.2022 № 246-р «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» [14] та Постанова Уряду № 305 від 17.03.2022, що регламентує безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки й передається до Міністерства інфраструктури [15].

ДП «Прозорро. Продажі» спільно з маркетплейсом E-Tender розробило IT-систему, яка дозволяє подавати заявки як підприємствам, що потребують переміщення, так і компаніям, які готові надати для цього приміщення чи інші активи. Платформа дозволить не лише збирати та опрацьовувати такі запити, а й моніторити онлайн процес переїзду, який реалізовуватимуть Міністерство економіки спільно з Мінінфраструктури, Укрзалізницею, Укрпоштою та іншими учасниками. Для реалізації проекту з релокації світовий вендор Microsoft Corporation надав у користування хмарні сервіси в межах загальної програми підтримки державних органів та бізнесу. Це дозволило забезпечити інфраструктуру рішення для автоматизації процесів релокації українських підприємств [16].

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Таким чином, встановлено, що економічний фронт є дуже важливим для України в умовах воєнного стану. Пріоритетом держави в економічній площині є допомога українському бізнесу у відновленні діяльності. Верховна Рада в умовах війни ухвалила зміни щодо державної допомоги суб'єктам господарювання, а саме щодо спрощення механізму отримання суб'єктами господарювання державних коштів на компенсацію збитків, пов'язаних із війною. Цифровізація державних послуг для малого та середнього бізнесу створює умови для відновлення діяльності релокованих під-

приємств, забезпечуючи створення доданої вартості та робочих місць. Участь держави в електронній взаємодії з суб'єктами підприємницької діяльності шляхом цифровізації бізнес-процесів є запорукою сталого розвитку підприємництва в кризових умовах для відновлення економіки нашої країни.

Бібліографічний список:

1. Janez Šušteršič. Helping the Economy Survive Through an External Shock. Economics. VoxUkraine about war: веб-сайт. URL: <https://voxukraine.org/en/helping-the-economy-survive-through-an-external-shock> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення: 12.05.2022).
3. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1555-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=d98ac33a-cd66-41b4-ac51-1b703e9f5e17&tag=DostupMalogolSerednogPidprimnitstvaDoDerzhavnoiDopomogi-zakonUkrainiprOderzhavnuDopomoguSubktamGospodariuvannia> (дата звернення: 12.05.2022).
5. Бюджетний кодекс України: від 8 липня 2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
6. Асоціація міст України. URL: <https://auc.org.ua/novyna/sproshcheno-nadannya-derzhavnoyi-dopomogy-dlya-organiv-miscevogo-samovryaduvannya> (дата звернення: 12.05.2022).
7. Малий та середній бізнес втратили до 85 мільярдів доларів через війну : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/10/686876/> (дата звернення: 12.05.2022).
8. Janez Šušteršič, Jurij Kobal, Peter Wostner. How the EU can support the Ukrainian economy to survive through the war. Economics. VoxUkraine about war: веб-сайт. URL: <https://voxukraine.org/en/how-the-eu-can-support-the-ukrainian-economy-to-survive-through-the-war/> (дата звернення: 12.05.2022).
9. Lobschat L., Mueller B., Eggers F., Brandimarte L., Diefenbach S., Kroschke M., Wirtz J. Corporate digital responsibility. *Journal of Business Research*. 2019. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.006> (date of address: 16.03.2020) (дата звернення: 20.05.2022).
10. Lenkenhoffa K., Wilkensa U., Zhengb M., Süße Th., Kuhlentöttera B., Ming X. Key challenges of digital business ecosystem development and how to cope with them. *Procedia CIRP*. 2018. Vol. 73. URL: <https://doi.org/10.1016/j.procir.2018.04.082> (дата звернення: 20.05.2022).
11. Лазебник Л.Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2018. Вип. 2. С. 69–74.
12. Піжук О.І. Сучасні методологічні підходи до оцінювання рівня цифрової трансформації економіки. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 39–47.
13. Гура В., Скопенко Ю. Аналіз сучасного стану інноваційного підприємництва в умовах діджиталізації економіки України. *Військовоспеціальні науки*. 2020. № 2(44). С. 19–22.
14. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/v-ukraini-zapustili-edinu-platformu-tsifrovoyi-vzaemodii-dlya-dopomogi-v-relokatsii-biznesu>.
15. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей

суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 р. № 246-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

16. Про особливості роботи акціонерного товариства "Укрпошта" в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 р. № 305 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

References:

- Janez Šušteršič (2022). Helping the Economy Survive Through an External Shock. Economics. *VoxUkraine about war*. URL: <https://voxukraine.org/en/helping-the-economy-survive-through-an-external-shock/> (accessed 12 May 2022).
- Danylyshyn B. (2022) Yak derzhava mozhe pidtrymaty biznes v umovakh viyny [How the state can support business in a war website]. URL: <https://www.epravda.tsom.ua/tsol-umns/2022/03/20/684363/> (accessed 12 May 2022).
- Law of Ukraine on Government Aid for Business Entities №1555-VII (2014 July 1) [On state aid to business entities: Law of Ukraine of July 1, 2014 № 1555-VII]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (accessed 12 May 2022).
- Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=d98ac33a-cd66-41b4-ac511b703e9f5e17&tag=DostupMalogolSerednogoPidprimnitstvaDoDerzhavnoiDopomogi-zakonUkrainiproDerzhavnuDopomoguSubktamGospodariuvannia> (accessed 12 May 2022).
- Biudzhetni kodeks Ukrainy: vid 8 lypnia 2010 r. № 2456-VI [Budget Code of Ukraine: dated July 8, 2010 № 2456-VI]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (accessed 12 May 2022).
- Asotsiatsiia mist Ukrainy [Association of Ukrainian Cities]. URL: <https://auc.org.ua/novyna/sproshcheno-nadannya-derzhavnoyi-dopomogy-dlya-organiv-miscevogo-samovyryaduvannya> (accessed 12 May 2022).
- Small and medium-sized businesses lost up to \$ 85 billion due to the war: website [Malyy ta seredniy biznes vtratyly do 85 mil'yardiv dolariv cherez viynu : veb-sayt]. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/10/686876/> (accessed 12 May 2022).
- Janez Šušteršič, Jurij Kobal, Peter Wostner. (2022) How the EU can support the Ukrainian economy to survive through the war. Economics. *VoxUkraine about war*. URL: <https://voxukraine.org/en/how-the-eu-can-support-the-ukrainian-economy-to-survive-through-the-war/> (accessed 12 May 2022).
- Lobschat L., Mueller B., Eggers F., Brandimarte L., Diefenbach S., Kroschke M., Wirtz J. (2019) Corporate digital responsibility. *Journal of Business Research*. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.006> (accessed 12 May 2022).
- Lenkenhoffa K., Wilkensa U., Zhengb M., Süßeä Th., Kuhlentköttera B., Ming X. (2018) Key challenges of digital business ecosystem development and how to cope with them. *Procedia CIRP*, vol. 73 URL: <https://doi.org/10.1016/j.procir.2018.04.082> (accessed 12 May 2022).
- Lazebnyk L.L. (2018) Didzhytalizatsiya ekonomichnykh vidnosyn yak faktor udoskonalennya biznes-protseviv pidpryyemstva [Digitalization of economic relations as a factor in improving business processes of the enterprise]. *Ekonomichnyy visnyk. Seriya: Finansy, oblik, opodatkuvannya*, vol. 2, pp. 69–74.
- Pizhuk O.I. (2019) Suchasni metodolohichni pidkhody do otsynuyvannya rivnya tsyfrovoyi transformatsiyi ekonomiky [Modern methodological approaches to assessing the level of digital transformation of the economy]. *Biznes Inform*, vol. 7, pp. 39–47.
- Hura V., Skopenko Yu. (2020) Analiz suchasnoho stanu innovatsiynoho pidpryyemnytstva v umovakh didzhytalizatsiyi ekonomiky ukrayiny. *Viys'kovospetsial'ni nauky*, vol. 2(44), pp. 19–22.
- Ministerstvo ta Komitet tsyfrovoyi transformatsii Ukrainy [Ministry and Committee of digital transformation of Ukraine]. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/v-ukraini-zapustili-edynu-platformu-tsifrovoyi-vzaemodii-dlya-dopomogi-v-relokatsii-biznesu> (accessed 12 May 2022).
- Order of the Cabinet of Ministers on approval of the plan of urgent measures to relocate, if necessary, the production capacity of economic entities from territories where hostilities are taking place and / or there is a threat of hostilities to a safe territory № 246-r (2022 March 25) [Pro zatverdzhennia planu nevidkladnykh zakhodiv z peremishchennia u razi potreby vyrobnychykh potuzhnopei subiektiv hospodariuvannia z terytorii, de vedutsia boiovi dii ta/ abo ye zahroza boiovykh dii, na bezpechnu terytoriiu: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.03.2022 r. № 246-r]. Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> (accessed 12 May 2022).
- Resolution of the Cabinet of Ministers on the peculiarities of the work of the joint-stock company "Ukrposhta" in martial law № (2022 March 17). № 305 [On the peculiarities of the work of the joint-stock company "Ukrposhta" in martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 17.03.2022 № 305]. Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text> (accessed 12 May 2022).